

Формування національного спротиву, безпеки та стійкості: роль освіти

Сучасні виклики та загрози, перед якими постає Україна, актуалізують завдання формування у молоді не лише системи знань, а й практичної готовності діяти безпечно, відповідально та ефективно в умовах невизначеності, надзвичайних ситуацій і криз. У цьому контексті заклад професійної освіти має стати простором формування особистості, здатної оцінювати ризики, приймати обґрунтовані рішення, діяти за алгоритмом, взаємодіяти з іншими та зберігати стійкість у складних життєвих обставинах.

Особливого значення набуває **інтегрований підхід до формування національного спротиву, безпеки та стійкості**, за якого відповідні знання й уміння формуються не ізольовано в межах окремого предмета, а пронизують зміст різних освітніх компонентів. Історія та громадянська освіта сприяють усвідомленню відповідальності за державу й громаду; інформатика та інформаційні технології – розвитку інформаційної та кібербезпеки; фізика, математика та професійні дисципліни – умінню застосовувати знання для розв'язання практичних безпекових завдань; фізична культура та основи здоров'я – формуванню навичок безпечної поведінки, самозбереження та взаємодопомоги.

Важливо переходити **від засвоєння готової інформації до виконання інтегрованих практичних завдань**, максимально наближених до реальних життєвих ситуацій. Це можуть бути ситуаційні вправи, моделювання надзвичайних подій, робота з інформаційними повідомленнями, аналіз ризиків, розроблення алгоритмів дій, командні проєкти, кейси, практикуми та міжпредметні завдання. Наприклад, здобувач освіти може одночасно застосовувати знання з фізики для оцінювання небезпечної ситуації, математики – для аналізу даних, інформатики – для перевірки достовірності інформації, а знання з домедичної підготовки – для визначення правильного алгоритму дій.

Такий підхід спрямований на формування **практичних компетентностей**, серед яких: здатність розпізнавати небезпеки та оцінювати ризики; діяти відповідно до алгоритмів безпеки; надавати домедичну допомогу в межах набутих умінь; користуватися надійними джерелами інформації та протидіяти дезінформації; працювати в команді; приймати рішення в умовах обмеженого часу; відповідально використовувати цифрові технології; зберігати психологічну та емоційну стійкість; проявляти громадянську відповідальність і готовність до взаємодопомоги.

Зважаючи на викладене, формування національного спротиву, безпеки та стійкості в закладі професійної освіти – це **наскрізний освітній процес**, результатом якого є не просто обізнаний здобувач освіти, а людина, яка **знає, розуміє, уміє та готова діяти**. Саме практикоорієнтоване навчання, інтегровані завдання та моделювання реальних ситуацій створюють умови для перетворення знань на життєво необхідні компетентності та формування молодої людини, здатної бути стійкою, відповідальною і готовою до викликів сучасності.

Практичні завдання для формування у здобувачів освіти основ національного спротиву, особистої та громадської безпеки

	Практичне завдання	*Що має зробити здобувач освіти*	*Сформована компетентність*
1	**Алгоритм дій під час повітряної тривоги**	Відпрацювати послідовність дій: отримання сигналу → припинення діяльності → переміщення в укриття → перебування в укритті → дії після відбою	Організація безпечної поведінки
2	**Орієнтування в укритті**	За планом закладу визначити найбезпечніший маршрут до укриття та альтернативний маршрут	Орієнтування та прийняття рішень
3	**«Тривожний рюкзак»**	Сформувати перелік необхідних речей для короткотривалого перебування в укритті та обґрунтувати вибір	Готовність до надзвичайних ситуацій
4	**Надання домедичної допомоги**	На навчальному манекені/тренувальних матеріалах відпрацювати базовий алгоритм дій у разі невідкладного стану та виклику екстреної допомоги	Практична безпекова компетентність
5	**Виявлення небезпечної зони**	За фото або схемою визначити потенційно небезпечні місця та позначити їх на плані	Оцінювання ризиків
6	**Підозрілий предмет**	Розглянути навчальну ситуацію та скласти правильний алгоритм повідомлення відповідних служб і забезпечення власної безпеки	Безпечна поведінка та відповідальність
7	**Дії під час пожежі**	Відпрацювати алгоритм повідомлення про пожежу, евакуації та поведінки під час задимлення	Навички реагування на надзвичайні ситуації
8	**Евакуація групи**	За заданою схемою організувати умовну евакуацію групи, визначити відповідальних та порядок перевірки присутності	Організаційна та командна компетентність
9	**«Мій алгоритм дій у НС»**	Отримати одну з кризових ситуацій і за 5–7 хвилин скласти покроковий алгоритм власних дій	Швидке прийняття рішень
10	**Інформаційна безпека**	Проаналізувати 5–7 умовних повідомлень і визначити, які з них потребують перевірки; знайти ознаки маніпуляції	Критичне мислення та інформаційна безпека
11	**Перевірка інформації**	Для сумнівного повідомлення визначити першоджерело, перевірити дату, автора та підтвердження в офіційних	Медіаграмотність

		джерелах	
12	**Захист персональних даних**	Проаналізувати умовний профіль у соцмережі та визначити, які дані створюють ризик для безпеки	Цифрова безпека
13	**Дії при втраті зв'язку**	Скласти план дій групи/родини на випадок відсутності мобільного зв'язку та інтернету	Автономність і стійкість
14	**Командне прийняття рішення**	Учасники отримують кризову ситуацію, розподіляють ролі, визначають першочергові дії та презентують спільне рішення	Взаємодія, лідерство, відповідальність
15	**«Безпека моєї громади»**	На схемі умовної громади визначити потенційні ризики, безпечні місця, маршрути та ресурси допомоги	Громадянська стійкість і готовність до дій

Завдання, які можна розв'язувати окремо, або об'єднати в один практичний модуль «Безпека. Стійкість. Готовність діяти», де результатом буде не тест чи конспект, а конкретна дія, алгоритм, рішення або створений здобувачем практичний продукт.

- **«Ти отримав сигнал небезпеки – твої перші 60 секунд»**

Здобувач отримує картку із ситуацією та має без підказки назвати й продемонструвати правильну послідовність дій.

- **«Знайди безпечний маршрут»**

На плані будівлі є кілька варіантів маршруту. Необхідно обрати безпечний, пояснити свій вибір та визначити запасний.

- **«Правда чи маніпуляція»**

Здобувач отримує 5 інформаційних повідомлень. Завдання – визначити ознаки недостовірної інформації та сформулювати правило її перевірки.

- **«Кризова ситуація: діяти, а не панікувати»**

Група отримує картку: «Ви перебуваєте в закладі освіти. Виникла надзвичайна ситуація. Інформація суперечлива». За обмежений час команда має визначити: **що відбувається → яка небезпека → що робимо першочергово → хто за що відповідає → де отримуємо достовірну інформацію.**

- **«Мій особистий алгоритм безпеки»**

Кожен здобувач створює одну сторінку-пам'ятку: **«Що я роблю у разі…»**, обираючи одну ситуацію: повітряна тривога, пожежа, підозрілий предмет, втрата зв'язку, інформаційна загроза, необхідність евакуації.

Інтегровані практичні завдання

Історія України» • «Громадянська освіта» • «Захист України»

Тема: «Уроки історії для сучасної стійкості»

Ситуація: Здобувачам пропонується історичний приклад, коли українське суспільство опинилося перед серйозною загрозою

Завдання:

- визначити, які загрози постали перед суспільством;
- проаналізувати як діяли громадяни;
- визначити чинники, які допомогли суспільству вистояти;
- зіставити історичний досвід із сучасними викликами;
- сформулювати 5 правил особистої стійкості громадянина (інформаційна гігієна, дотримання базових потреб тіла, дія та соціальна корисність, підтримка соціальних зв'язків, прийняття реальності та збереження надії)

Наслідок: формування історичного мислення, громадянської відповідальності, уміння аналізувати досвід минулого та переносити його на сучасність

Історія • інформаційна грамотність

Питання: «Факт чи маніпуляція?»

Здобувачам пропонується 4-5 інформаційних повідомлень на історичну або суспільно-політичну тему

Завдання:

- визначити джерело;
- встановити хто автор;
- відокремити факт від оцінки;
- знайти ознаки маніпуляції;
- визначити якої інформації бракує;
- сформулювати висновок «Чи можна довіряти цьому повідомленню?»

Підсумок: створити власний алгоритм «7 кроків перевірки інформації»

Математика • національна стійкість

Тема: «Ресурси громади»

Ситуація: У громаді проживає 20 000 осіб. Необхідно організувати забезпечення населення водою в умовах тимчасового порушення централізованого водопостачання.

Умовні дані про:

- кількість населення;
- доступний запас води;
- кількість пунктів розподілу;
- потребу на одну особу;
- час роботи пунктів

Завдання:

- виконати розрахунки;
- визначити необхідний обсяг ресурсів;
- розподілити ресурси;
- запропонувати спосіб оптимізації;
- пояснити, які математичні знання допомагають приймати рішення в кризовій ситуації

Результат: формування математичної грамотності, відповідальності, уміння планувати ресурси.

Фізика •Захист України

Тема: «*Безпека в побуті та під час надзвичайних ситуацій»*

Ситуація: Сталося аварійне відключення електроенергії. На основі тем електрика, тепло, тиск, механіка, енергія необхідно безпечно організувати побут.

Завдання:

- визначити потенційні фізичні небезпеки;
- пояснити їх з точки зору фізики;
- визначити безпечний алгоритм поведінки;
- обгрунтувати безпечність запропонованого способу

Результат: формування фізичної грамотності, відповідальності

Інформатика • Громадянська освіта

Тема: «Мій цифровий щит»

Завдання: Створити пам'ятку «Інформаційна стійкість здобувача професійної освіти»

До пам'ятки включити правила:

-перевірка інформації;
- безпечна робота з обліковими записами;
- захист персональних даних;
- розпізнавання підозрілих повідомлень;
- відповідальне поширення інформації;
- дії у разі отримання сумнівного повідомлення

Результат: цифровий плакат, інфографіка або коротка презентація

Професійна підготовка • національна стійкість

Тема: «Моя професія для стійкої громади»

Завдання: Як моя професія може допомогти забезпечити життєдіяльність громади у кризовій ситуації? (здобувачі працюють за професіями, які опановують)

До прикладу:

- електромонтер - відновлення та безпечна експлуатація електромереж;
- кухар - організація харчування;
- слюсар - підтримка працездатності обладнання;
- водій – забезпечення логістики;
- будівельник – відновлення пошкодженої інфраструктури;
- оператор/ІТ-фахівець – забезпечення цифрових процесів.

Результат: мініпроєкт «Моя професія – ресурс стійкості громадян»

Фізична культура • Захист України

Тема: «Командна стійкість»

Група отримує комплекс завдань, які потребують: фізичної витривалості; координації; комунікації; розподілу ролей; взаємодопомоги; швидкого прийняття рішення (в результаті оцінюються не фізичні можливості, а командна взаємодія та безпечність дій)

Після виконання – *рефлексія*:

- що допомогло команді впоратися;
- яка поведінка посилювала команду;
- що заважало;
- чому взаємодопомога є складовою стійкості.

Інтегроване завдання «Кризова ситуація»

У населеному пункті виникла екстремальні умови – частково відсутня електроенергія та зв'язок. Через суперечливі повідомлення в соціальних мережах частина мешканців не знає де отримати офіційну інформацію.

Груповий квест. Здобувачі розподіляють ролі та повинні:

Історія • Громадянська освіта -визначити роль громадян та громади; запропонувати механізми взаємодії.

Інформатика – визначити як перевіряти інформацію; встановити надійні джерела

Математика – опрацювати умовні дані щодо ресурсів та потреб

Фізика – визначити потенційні фізичні ризики

«Захист України», «Основи національного спротиву» - скласти безпечний алгоритм дій

Українська мова – підготувати коротке інформаційне повідомлення для громади

Професійні дисципліни – визначити, яку допомогу може надати представник відповідної професії

Фінальний продукт: команда створює ***«План дій стійкої громади»*** за формулою: оцінити ситуацію ► перевірити інформацію ► визначити пріоритети ►розподілити ресурси ► діяти безпечно ► взаємодіяти► оцінити результат

Інтегроване завдання **«Професійна команда стійкості»**

Створити міжпредметну команду з представників різних професій.

Кожна команда відповідає на питання *Що станеться з громадою, якщо наша професія перестане працювати впродовж 3 днів?*

Далі здобувачі освіти визначають:

- -які послуги залежать від цієї професії;
- які ризики виникнуть;
- які ресурси потрібні;
- як організувати безперервність роботи;
- які навички потрібні спеціалісту в кризовій ситуації

*Для кожної теми можна використовувати універсальний формат «***5К»**:

К - критично оцінюю інформацію

К - контролюю власні дії та емоції

К - комунікую з іншими

К - координую спільні дії

К - конкретно дію відповідно до алгоритму

Такі завдання демонструють ідею, що «***Стійкість держави починається зі стійкості професійної спільноти»***.

В. о. директора Ірина ТКАЧУК

Таліна Ковальчук
0965941401

Перелік використаних джерел

1.Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2.Матеріали Державної служби України з надзвичайних ситуацій щодо цивільного захисту, мінної безпеки, дій у надзвичайних ситуаціях та формування культури безпеки. URL: https://dsns.gov.ua/

3.Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19

4.Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20

5.Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1702-20

6.Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19

7.Про затвердження Стратегії національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037

8.Про затвердження навчальної програми курсу «Основи національного спротиву» для здобувачів професійної освіти. Наказ МОН України від 30.06.2026 №1003

9. ChatGPT URL: https://chatgpt.com (дата звернення: 19.10.2026).